

HEMBYGDEN

Medlemsblad för
Upplands Väsby Hembygdsförening

Nr 2 Maj 2014
Årgång 43

Innehållsförteckning

Ordföranden har ordet	3
Nya vykort och apropå vykort	7
Hembygdsföreningen 60 år	8
Kantorn i Ed.....	9
Stora Vilunda. Bibi Langer minns sitt barndomshem	12
Kort om herrgården Stora Vilunda.....	14
Ur Göran Strömbecks noteringar.....	15
Sjung kamrater!.....	16
I backspeglarna	17
En plats och dess förvandling	19
Om Kolartorp och Kyrkstigen	21
Minnen från Väsby-Nytt	23
Skrivklåda och idétorra	25
Bordsrim	28
Almqvistaren.....	28
Om 60-årsfirandet den 17 augusti 2014	29
Sagt och gjort av musikanter och spelmän	32
Illustrerade ordspråk och talesätt	33
Korsord	34-35
HBF söker cafévärdar/värdinnor	36
Hyr lokal med atmosfär	37
Vinnare i ”Fönster mot Väsby”, Adressändringar, Medlemsavgifter	38

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Utgivare: Kjerstin Björkman. Layout: Webmaster UVHBF

Där inget annat anges, har fotona tagits av Leif Welander

Tryck: Trycksmedjan AB. Tryckt med miljövänliga färg- och pappersval i 800 ex.

Ordföranden har ordet

Vårt 61. årsmöte är avhålllet!

Utmärkelser delades ut till Klas Lundkvist, Siv Rosenqvist och Siv Rydén för deras engagemang i föreningen.

Börje Thörn invaldes som revisorssuppleant och Ulla Ekengren som ersättare i styrelsen.

Jag omvaldes till ordförande för ett år och har just påbörjat mitt elfte år.

Alf Engström bjöd på skrönor till kaffet efter förhandlingarna.

Nu gäller det att jobba med den verksamhetsplan som styrelsen föreslog och som godkändes av årsmötet.

Vi har ett varierat program; vandringar, Nationaldagsfirande 60-årsjubileum och sommarcafé öppet varje söndag från Mors Dag till 14 september.

Därutöver kommer vi som vanligt att hålla ett öga på vad "kommunen" tänker företa sig med nybyggnation, rivningar och

omdaning av hela Väsbyåns dalgång bland annat.

På Hembygdsgårdens dag, 17 augusti, kommer vi att fira föreningens 60 års jubileum med mycket musik av lokala spelmän och andra begivenheter som det anstår en "pigg 60-åring".

Ett nytt inslag i programmet under Nationaldagsfirandet kommer att bli "Drop-in-vigslar". Så har du/ni tankar på att viga er på en vacker plats, ja, då skall ni komma till Hembygdsgården den 6 juni och fira bröllop med flera hundra i publiken!

Välkomna till Hembygdsgården att delta i vår verksamhet, öppen för alla!

Kjerstin Björkman
Ordförande

Vårvandring på gamla vägar från 1700-talet i östra Fresta

Lördag 3 maj kl 10.00

Anmälan till Kjerstin Björkman, tel 08-590 320 82

Samlingsplats meddelas vid anmälan

Ta med matsäck

Vårstädning på Hembygdsgården - ute och inne

Lördag 10 maj kl 10.00 - 14.00

Lunch serveras

HEMBYGDSGÅRDENS SOMMARCAFÉ

öppet
söndagar 13 - 16
under tiden
25 maj - 14 september

Musikunderhållning 23 augusti

Fira Mors Dag på Hembygdsgården

Söndag 25 maj kl 13.00 - 16.00.

Bro Låtgille underhåller

Kaffeservering
Sommarutställning
Liten växtmarknad
Bokbord
Fynda i mjölkammaren

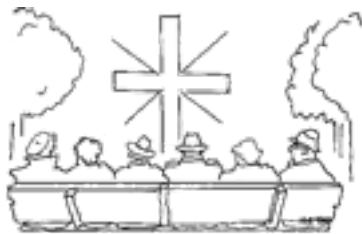

Traditionellt firande
av Nationaldagen
vid Hembygdsgården

Fredag 6 juni

Samarrangemang med
Upplands Väsby kommun

Se vidare lokalpressen

**Ekumenisk
friluftsgudstjänst
vid Hembygdsgården
Söndag 15 juni kl 12**

Gemensamt kyrkkaffe och sommarcafé
kl 12 - 16 på tunet

Vid regn hålls gudstjänsten i Ladugården

VÄLKOMNA!

Samarr. med kommunens församlingar

60-årsjubileum
År

Vi firar föreningens 60-årsjubileum
på Hembygdsgården!

Söndag 17 augusti kl 13 - 16

Hus och bodar är öppna

Kaffeservering

Benny Johans Kapell underhåller

Lokala riksspelmän medverkar

VÄLKOMNA!

Höstvandring

Lördag 23 augusti

Tid och samlingsplats meddelas vid anmälan.

Ta med matsäck

Anmälan till Kjerstin Björkman, tel 08-590 320 82

Väsby

ÅRETS VÄSBYBO 2014!

Nu är det dags att nominera årets Väsbybo!
Ge förslag på vem du tycker gjort något bra
för Väsby under 2013.

Det kan vara allt från att ha spridit glädje omkring sig
till att ha gjort något bra för kommunen. Personen du
nominerar måste bo i Upplands Väsby eller ha en stark
anknytning till kommunen.

Årets Väsbybo offentliggörs och får sin utmärkelse i
samband med nationaldagsfirandet den 6 juni på hem-
bygdsgården.

Läs mer om hur du nominerar:

upplandsvasby.se/aretsvasbybo

Skicka in
ditt förslag
senast den
5 maj

Nya vykort

Till hembygdsföreningens 60-årsjubileum har två nya vykort tagits fram och tryckts upp, ett sommar- och ett vintermotiv.

Sommarmotivet är taget av Leif Welander och vintermotivet av Kjell Ehrnholm. Vykorten finns att köpa på Hembygdsgården.

Red.

Apropå vykort

Att skicka vykort är en gammal tradition. Det första vykortet skickades 1840, frankerat med en "one penny black", det första frimärket. Det var britten Theodore Hook som skickade ett handritat kort, en skämtbild föreställande posttjänstemän, till sig själv och sedan har det rullat på.

Den svenska landsbygden har avbildats på många vykort och man kan vara ganska säker på att varenda sevärighet är dokumenterad. Från svenska städer finns också många vyer med bild på rådhus, stadshotell och torget i centrum och finns det inget annat så finns det i alla fall kort på kyrkan. Vykorten har varit en sorts historiektion och speglat samhällets utveckling.

På svenska vykort kan man enkelt avgöra, om det tryckts före eller efter 1905. På de äldre korten skrev man hälsningen på motivsidan och hela baksidan var avsedd för

att skriva adress på. Efter 1905 är baksidan delad i två fält, ett för hälsningar och ett för adressen.

Vykortsalbum är också en gammal företeelse, där man kunnat spara de postala hälsningar man fått. Numera erbjuder posten vykort per app och mobil och det kostar ungefär som ett vykort med porto. De vanliga vykortens tid verkar ändå inte vara förbi. Det kan man se om man t.ex. tar en promenad i Gamla stan, där det finns ett ställ med vykort utanför så gott som varje butik och turister som köper dem också. En hälsning från huvudstaden är inte helt fel och inte en från vår fina hembygdsgård heller.

Inga Lisa Gustafsson

Hembygdsföreningen 60 år

När Upplands Väsby kommun bildades 1952 fanns det en hembygdsförening i Stäket, som då var en del av Eds socken. Ordförande i föreningen var komminister Sven Odenrick i Ed. Två år senare tillhörde Stäket Järfälla kommun och Väsby blev utan hembygdsförening, men hade en erfaren ordförande kvar i Sven Odenrick.

Kring honom samlades några hembygdsintresserade och bildade Upplands Väsby Hembygdsförening. Det var den 19 januari 1954, alltså för 60 år sedan. 35 personer anmälde sig vid starten.

Föreningen formulerade sin målsättning i stadgarnas paragraf 1:

”Föreningens ändamål är att inom kommunen slå vakt om bygdens kulturarv och därvid bidra till att alla innevånare ges hemkänsla i orten, föreningen vill nå detta syfte bl.a. genom

- ▶ att medverka till vård och bevarande av natur, kultur och fornminnen
- ▶ att hävda betydelsen av traditioner och landskapsmiljö vid samhällets omdaning
- ▶ att samarbeta med kommunala organ och inom verksamhetsområdet arbetande föreningar, samt stimulera till initiativ som gagnar bygden och dess utveckling
- ▶ att organisera studiecirklar, kurser, utflykter och annat, som kan öka kunskapen om bygden, dess natur och historia.”

Stadgarna har reviderats och utökats under årens lopp, men andemeningen är densamma.

Någon hembygdsgård fanns inte vid starten utan styrelsen träffades hemma hos varandra. I ett utrymme i Eds prästgård började man samlas en del föremål, vilka efter några år flyttades över till undantagsstugan i Övra Runby, som också ägdes av Eds församling. Där hade föreningen sin verksamhet fram till 1965, då kommunen upplät gården Runby Nedra för det fortsatta hembygdsarbetet.

Gården som med sina ekonomihus ligger på ursprunglig plats - omgiven av gravfält från forntiden - sköts av föreningen på ideell basis. Den är möblerad som ett bondehem från tidigt 1900-tal och i ekonomihuset finns utställningar av skilda slag. Ladugården är inredd till sammanträdes- och studielokal och hyrs ut till olika evenemang.

Under föreningens 60 år har Upplands Väsby genomgått en explosiv utveckling. Befolkningen har mångdubblats, vilket har medfört en total omvandling av stora områden. Detta har ställt hembygdsföreningen inför stora och krävande uppgifter.

För att ge hembygdsföreningarna möjlighet till sakkunnig hjälp i sitt arbete bildades 1975 Stockholms läns Hembygdsförbund, som bl.a. har till uppgift att ställa en konsulent och andra sakkunniga till hembygdsföreningarnas förfogande med råd och anvisningar. Med det stöd och den erfarenhet som föreningen har idag, arbetar vi vidare och ser framtiden an med tillförsikt.

Red.

Pensionen har gått ner och hyran har gått upp och nu börjar det regna också!

Kantorn i Ed

Hembygdsföreningen har fått tillåtelse att ur Ulf Rundins släkterönika "Släkten Rundin från Björkvik och Runtuuna, publicera det kapitel som handlar om kantorn i Ed, Johan Fredrik Rundin. Detta är fjärde och sista delen.

Ett barn går bort

På vår gravsten vid Eds kyrka står ett barns namn på första plats. Johan Fredriks och Ellens förstfödde son Rudolf avled den 7 maj 1913, tre månader innan han skulle fylla 20 år. Nyheten om hans bortgång var lika oväntad som tragisk. Rudolf hade efter sina år i Enköping sökt sig till läroverk med tydligen inte blivit antagen. I stället ordnade pappa Johan Fredrik själv praktik för Rudolf efter examen. Han fick plats som kontorist och bokhållare på kommunalkontoret i Ed. Knappt ett halvår senare, den 18 april 1913, insjuknar han med yrsel och buksmärter. Rudolf tas in på Löwenströmska lasarettet som låg, och fortfarande ligger, i gamla Hammarby socken några kilometer från Ed.

Rudolf opereras dagen därpå för blindtarmsinflammation. Enligt journalen har han även drabbats av lunginflammation och har en abscess. Två veckor senare avlider han efter flera dagar i hög feber. Det var en förfärande händelse för familjen. Min far talade ofta om Rudolf, han var den av hans bröder som han hade de käraste minnena av från sin barndom. Och mamma Ellen kom aldrig över den händelsen, enligt min far. Hon talade ofta om Rudolf och ängslades alltid över sina barns hälsa även vid minsta förkylning. Men minnet av Rudolf har alltid förknippats med tuberkulos! Rudolf dog av tbc har det hetat så länge jag kan minnas. Det var först när jag själv stod med sjukhusjournalen i handen som jag kunde bli övertygad om att Rudolf dog av blindtarmsinflammation, inte tuberkulos.

Det är svårt att förklara hur en så felaktigt uppgift kan ha fått spridning inom släkten. Johan Fredrik och Ellen måste ha fått sanningen om dödsorsaken direkt från läkaren. Visserligen utgjorde lunginflammationen en komplikation men det tillståndet är ju något helt annat än tuberkulos. I kyrkans dödsbok anges dödsorsaken till "Lungbrand + blindtarmsinflammation" vilket ju är riktigt även om man numera inte talar om "lungbrand" utan om lunginflammation.

Rudolf dog på Löwenströmska lasarettet som även hade en särskild avdelning för lungsjuka. Kan omgivningen ha tolkat dödsfallet på Löwenströmska i lungbrand som en död i tuberkulos? Men nog måste båda föräldrarna ha upplyst sin omgivning om att det inte var tuberkulos? För tuberkulos är ju en smittsam sjukdom, det visste alla vid den tiden. Som släktforskare fick jag här bekräftat att familjetraditioner och talesätt sällan är pålitliga källor. Det är alltid bäst att gå till läggan.

Det egna hemmet Runelbo

Under hela Johan Fredriks tid som lärare bodde han med familjen i skolhusets övervåning. Det var inget fel på den bostaden, den var rymlig och i gott skick. Men han drömde hela tiden om ett eget hem. När staten omkring sekelskiftet 1900 började lämna lån till vanligt folk för att bygga billiga bostäder växte den s.k. egnahemsrörelsen fram. Inte minst i Eds kommun var man tidigt ute. På 1910-talet hade man vid övre Runby börjat stycka av och bebygga flera tomter på de nya villkoren. Johan Fredrik var, som vi sett, tidigt intresserad av att kunna förverkliga sin längtan efter en egen bostad. I skolhuset fick inte familjen bo kvar efter den dag han gick i pension. Så han bad kommunen att få köpa en tomt för att själv kunna ordna sitt boende.

Året efter sin pension köpte han med lånade pengar tomt och byggrättighet vid Edsvägen nr 6. Till tomten som var ganska stor, 1860 kvm, hörde även delaktighet i häradssällmanningen, på äldre kartor kallad "Rundins gårde". Det finns inga bygghandlingar för hans hus bevarade. Huset, som fortfarande står kvar, var för sin tid en modern villa, byggd av trä med putsad grund och tegeltak, "ett präktigt hus som Fredrik själv", skrev en av hans skolkamrater efter ett besök. I bottenvåningen fanns vardagsrum, matsal och kök, i övervåningen sovrum. Från mina besök hos farfar och farmor under 1930-talet minns jag den tunga doften av snus i vardagsrummet, en jättelik chiffonje med papper som jag inte fick röra, den bruna taffeln i matsalen, zinkhoarna i köket och jungfrukammaren där bakom. Badrum fanns inte men väl en klosett i källaren, som endast kunde nås genom en hemsk, brant trappa.

Den strävsamme pensionären

Johan Fredrik fick statlig pension som folkskollärare 1919. Hans lärartid var slut, han behövde inte längre stå i katedern sex dagar i veckan. Han kände säkert, som många andra pensionärer, att nu kunde han göra det han tidigare aldrig haft tid med. Den egna bostaden stod först på listan. Han hade haft god tid att planera för flytt, att familjen inte kunde bo kvar efter pensioneringen var numera del av lärarens anställningsvillkor. För Johan Fredrik ordnade det sig, han fick möjlighet att köpa tomt och statlig hjälp med egnahemslån. Runelbo byggdes under 1920-21 då familjen fortfarande kunde bo kvar i skolhuset. När familjen flyttade 1921 var både Herman och Bertil utflugna, med till Runelbo följde bara Ellert, som var 19 år och Elli som just skulle fylla 10 år.

Husbygget hade krävt sin tid och flera andra uppdrag gjorde att det inte blev så mycket fritid för Johan Fredrik som han kanske önskat sig. Hans kyrkliga uppdrag som kantor och klockare hade inte upphört. Han svarade fortfarande för klockarens åliggande

i kyrkan och han spelade fortfarande i kyrkan på söndagarna. Inte heller betydde pensionen att han slutade med kommunala uppdrag. Av de kommunala protokollen att döma ökade i stället hans engagemang under 1920-talet. Han var sedan 1913 kommunalstämmans ordförande. Krisåren 1914-1919 var visserligen över men rösträttsreformer, arbetslösheten och dyrtiden ställde tunga krav på kommunerna och deras representanter. Även i kommunalnämnden, där de flesta viktiga besluten fattades, satt Johan Fredrik kvar som ordförande ända till 1938. I fattigvårdsstyrelsen var han den drivande kraften som vi sett. Och efter sin avgång som lärare utsåg prästen Sven Odenrick honom påpassligt till kassör och vice ordförande i kyrko- och skolrådet.

Avsked från livet

Så Johan Fredrik hade mycket att tänka på när han dagligen promenerade från Runelbo längs allén mot Edsby gård till sitt gamla skolhus vid kyrkan där kommunalkontoret fortfarande var beläget. Efter sin 70-årsdag 1929 började han minska sina engagemang. Han lämnade kommunalnämnden 1933 och fattigvårdsstyrelsen 1934. Men hedersuppdraget att vara ordförande i kommunalstämman behöll han in i det sista. Den 10 juli 1938 sitter han ordförande vid kommunalstämmans möte. Drygt två månader senare, den 22 september, avlider han av hjärtförlamning i en ålder av 79 år.

Jordfästningen ägde rum söndagen den 2 oktober 1938 under stor uppslutning av notabiliteterna inom kommun och kyrka. Johan Fredrik var en känd person inte bara i Ed utan även i omgivande kommuner. Prosten Oskar Hansson officierade. I hans beskrivning av Johan Fredrik fanns en del observationer att minnas:

Johan Fredriks egentliga gärning var lärarens.

Jag hade lyckan att få åhöra examen medan han ännu satt vid pulpeten. Kraftigt och klart höll han sina lektioner. Det var icke

kanske vad man kallar känslomhet i hans ställning, men det var redbart och klart. Ett rent hjärta skyttade fram överallt i hans gärning.”

Prosten pekade vidare på hans flärdfria personlighet och tackade honom för hans ”fria, rättframma gång bland oss”. Från Eds församlings kyrkoråd tackade komministern Sven Odenrick ”församlingens trotjänare för hans långvariga insats”. Mera konkreta var kommunalnämndens ordförande, S. Hansson och kommunalstämman ordförande C. Johansson:

”Under mer än ett kvartssekel har du oegennyttigt arbetat inom kommunalnämnden för vår kommuns bästa och dess angelägenheter. Vackert var ditt arbete inom nämnden, ett av dina käraste sysselsättningar. Du satt där vid dina siffror och papper och ordnade det hela på ett sätt, som för oss andra gjorde arbetet synnerligen lätt.”

En representant för lärarkåren talade om ”den levnadsnöjde, naturliga kamraten”. Egnahemsrörelsen tackade för att Rundin gjort ”i ordning föreningen” 1920. Till sist kommer, ett tack från Eds arbetarkommun ”inte blott till kommunalmannen utan som kamraten i fullmäktigenämnden och det goda samarbetet”.

En hedersman

Uppskattningen av Johan Fredriks insatser i Ed är inte att ta miste på. Han vann respekt hos sin omgivning, inte bara som lärare utan även som kantor och kommunalman. Men han var inte till sin typ en ”kommunalpamp” i den betydelse som ordet har idag. Han flöt inte ovanpå, han dirigerade inte utan vann förtroendet genom sitt engagemang (fattigvården) och sin ihärdighet (ekonomin). Han gjorde det basala arbetet, bokföring, revision och protokoll, samtidigt som han som ordförande tog initiativ och gjorde planer för framtiden. Och han hade i alla sammanhang en naturlig auktoritet.

Till sitt lynne var Johan Fredrik en lite butter person med torr humor. Fester av olika slag finnas noterade men de hade

nästän alltid samband med firandet av någon födelsedag, bröllop, barndop och liknande. Han var, som en nära vän diktade, ”så varmt vid hemmet fäst att han aldrig representerat som utelivsgäst”. Hade man frågat honom om hans fritidsintressen hade han knappt förstått frågan. Han fiskade och snickrade en del, det är vad som är känt men föreningar, brödraskap eller exklusiva vänner tillhörde inte hans värld.

Hur var han då i sitt umgänge med andra människor? Lyssnade han, hur var kontakten med barnen i skolan och barnen i hemmet? Som jag minns var Johan Fredrik inte en man som stegade med vare sig barn eller barnbarn. Han var en person som höll sig för sig själv, han ville ha distans, inte bara till skolbarnen utan även till sina egna barn. Att vara intim med människor ingick inte i hans sätt att vara. Lärarrollen hade givit honom en auktoritet som han värdade. Troligen kände pojkar och Ellen av detta och barnen kom aldrig att få en nära föräldrakontakt med sin pappa.

Pengar var en allvarlig sak som man inte fick ta lätt på. Sparsamhet var dock inte bara en dygd för Johan Fredrik utan även en nödvändighet. Lönen som lärare, klockare och organist var låg. Huvuddelen utgick som fri bostad och ved för uppvärmning. Som pensionär hade han bara en bråkdel av tidigare förmåner kvar. Jag förstår egentligen inte hur han hade råd att bygga och inreda sitt nya hus, möjligen hade han en del kontanter sparade. På äldre dagar lånade han pengar av sina barn för att få ekonomin att gå ihop.

Bertil Morsing som växt upp i Runby har berättat för mig att han som pojke brukade fånga kråkor som det på 1930-talet fortfarande var skottpengar på. Efter framgångsrik jakt buntade han ihop kråkfötterna och gick till Runelbo där den gamle läraren och kommunalpampen Rundin bodde. I hallen fick han visa upp sina troféer, gubben var nog med att inga skatfötter eller andra olovliga fågelfötter ingick i bunten. Han räknade alla nog, brummade lite och tog fram några

mynt från kassaskrinet i chiffonjen. - Bra gjort, här är några slantar, lägg dom i sparbössan din!

Att Johan Fredrik fann sig väl tillrätta inom kyrkans ram är ställt utom allt tvivel. Johan Fredrik var en man med fast gudstro. I hemmet upprätthölls regler om bordsbön och kyrkogång. Men det var aldrig fråga om en påbjuden religiositet. Gud fanns i levnadsreglerna och man behövde inte prata så mycket om honom. Det kyrkliga arvet lämnade därför inte många spår hos barnen som alla senare i livet gick till världsliga yrken.

Hur ställde sig Johan Fredrik till de politiska frågor som så intensivt diskuterades under 1900- talets början - rösträtten, strejk-rätten, arbetslösheten? Här tiger mina källor, möjligen är just denna tystnad en anvisning om att Johan Fredrik inte var en, vad man kallar, "politisk person". Säkert är att han hade stor förståelse för arbetarnas villkor och den fackligt politiska rörelsen i Eds kom-

mun. Men han var inte medlem av Eds arbetarkommun, i deras medlemsregister finns han i alla fall inte. Han tillhörde den kooperativa rörelsen och hade pengar i deras sparkassa även om det inte var mycket kvar när han dog. Under sin tid som lärare såg han till att arbetarkommunens styrelse fick använda ett rum i skolan för sina möten. Och han hjälpte dem att få tillträde till skolbiblioteket för kurser. Under 1920-talet, då socialdemokraterna fått majoritet i Eds kommun, samarbetade han med dem. Men då i egenskap av kommunalnämndens ordförande. Johan Fredrik var inte en överhetens man även om han på sitt sätt själv var del av den. Han hade sina rötter i den svenska allmogen och hade sett det fattiga Sverige resa sig som nation där välfärd stod i centrum. Han ville hjälpa de fattiga, det hade han visat i sin gärning. Om det var ett uttryck för en kantors plikter eller en politisk inställning får vi aldrig veta.

Stora Vilunda, du älskade!

I den lilla diktsamlingen "Snömönster" av J. Westergård hittar jag mitt barndomshem i dikten som börjar:

*Kanske livet ändå är
just en balansgång
mellan historien och framtiden.
Med förbundna ögon
gick Tamm på Stora Vilunda
ut på den slaka linan.*

Dikten heter "Här börjar Väsby" och det är möjligt att det var så i tidernas begynnelse, men för mig låg Väsby utom räckhåll där vi bodde i utkanten inneslutna bakom grindar och staket. Syndigt lockande, fylld av spännande människor som visste hur världen var. Fru Pettersson i den lilla bruna kiosken på stationsplan, hon som hade världen i

sina händer i spännande tidningar och lockande cigaretter.

Konditoriet, det lilla röda strax innan bron vid järnvägsstationen var en annan förförisk plats. Två avdelningar fanns det där - en hederlig för bröd och tårtor med några ensamma bord. Så den syndiga avdelningen, som ständigt var fylld av ofrälsta som drack kaffe och öl och verkade glada.

Girigt sög jag in väsbybornas liv med ögonen. Såg genom öppna dörrar i hus hur de levde. Mödrar tvättade och bar barn, fäder gick utan kragar på sina skjortor. De klappade magar och rapade och var glada. Trots att de arbetade på Optimus och Väsby mekaniska verkstad och var socialister och farliga.

På våra cykelturer med vår barnsköterska mötte vi söndagspromenerande familjer,

som log och sa "goddag" och det var kilometer efter kilometer av värdslig lycka. Men nog kändes det som om vi var ute på "den slaka linan" under dessa turer, främmande fåglar som vi var.

Innanför våra grindar och stängsel var vi trygga om än isolerade. Det gula huset uppe på terrassen var vår skyddande livmoder. Och som vi älskade Stora Vilunda!

Än idag kan jag i nattliga drömmar komma tillbaka till det, leva om min barndom och vakna med tårarna rinnandes av saknad. Och åtminstone vartannat år tar jag med mig något barnbarn för att visa det, där det ligger:

"om än inklämd
mellan HSB och Väsbyhem
med träden som minne
och åkermarken bebyggd
av Väsby blåkäkar"

och så berättar jag. Om äventyr och kungaträd, om nedgrävda avgudabilder i sluttningen nedanför runstenen. Om den lockande skogen bakom den röda ladugården, där rävlan fanns och fen Holda bodde. Om dragspelsmusik i sommarkvällar uppifrån Petterssons i det vita huset till vänster om Längan, där bl.a. fru Sandberg bodde med alla sina söner, vilka en efter en förolyckades - till och med hennes man. Hennes ögon var mörka och våta av ständig sorg och en "faktura på bröstet" hade hon fått och måst uppsöka dr Mattson på Löwenströmska, som rättade henne med det svårare ordet fraktur. "Men det vet jag väl", sa fru Sandberg, "att det är en faktura"

Och de får höra om mor Ida borta vid grindstugan bort mot tjärnen i det ena gavelrummet, henne som vi fick sjunga för om himlen och pärlportar medan hennes granne "vedgubben" i det andra gavelrummet svor och drack i bostaden intill och kunde jaga iväg min syster och mig med svordomar och hotfulla rop som: "en mörk natt

skall rycka korpskägget av er pappa om ni inte slutar med ert skrålande"!

Handlar Engström vid stora landsvägen nedanför skolan med telefonnummer 38 kommer också in bland minnena, han som sålde bröstsocker för fem öre struten och hade pennan bakom örat. Och taxichaufförerna Bengtsson och Gustavsson med telefonnumret 62, som vänliga och trygga stod och väntade nedanför stentrappan på att pappa skulle bli klar. Och mina älskade lärarinnor Desi Magnusson och Isa Andersson som var tryggheten utanför grindarna.

Och de får höra om traskandet från skolan med klasskamrater längs Stora Landsvägen förbi fjärdingsmannen ned mot vårt staket, hur vi lekte kull och skrattade. För att så skiljas vid grinden där jag gick in. Hur Alice, Greta och Sonja sprang utanför staketet och jag hoppade innanför för att se dem. Ibland bollade vi till varandra över den höga häcken, för att vid den övre grinden nedanför Längan skiljas åt. De för att gå till Glädjen medan jag gick hem. Och jag berättar om när jag smugglade in Sonja innanför grindarna till lekstugan och om hur jag sedan fick trycka ut henne genom det lilla köksfönstret för att få bort henne, innan pappa kom från allén. Några världsliga människor fick ju inte vistas inne hos oss!

Men min syster Eva och jag hade varandra i vår park och inunder äppelträden. Nästan en halvtimme kunde det ta oss att springa längs staketet, genom skogen, förbi vinbärsbuskar och jordgubbsland, förbi tvättstuga och badhus, medan utanför det lockande Väsby låg. Där alla människor bodde som inte fick komma in och som vi inte fick gå ut till, eftersom de var syndiga och svarta i själen.

"kanske livet ändå är
just en balansgång".

Bibi Langer

Kort om herrgården Stora Vilunda

Redaktionen har lyckats få Bibi Langer att skriva om sin uppväxt på Stora Vilunda. Bibis far, Sven Lidman, köpte huset sommaren 1929. Han var på sin tid känd som författare och predikant - kanske pingströrelsens störste.

Stora Vilunda.

som i början av 1960 startade byggandet av Väsby's första höghus - de tegelröda intill Vilunda herrgård.

Anton Tamm var Väsby's store industriman när 1900-talet började. Optimus och Mässingen blev hans verk. Tamm köpte Vilunda i början 1900. Han upplät mark från Vilunda till de första tomterna, som kom att

Foto: Inga-Lisa Gustafsson

Namnet Vilunda är urgammalt. Platsen var fordom kultplats och Vilunda lär betyda helig lund. Många har genom seklerna varit ägare till Vilunda. I Hammarby kyrka finns ett begravningsvapen över Gustaf Silfversparre. Har var en i släkten som ägde Vilunda på 1600-talet. Några släktled senare såldes gården 1773 till löjtnant Micael Trafvenfeldt. Det var han som byggde den nuvarande herrgården, troligen 1784.

Vi som bott länge i Väsby minns herrgården som den var på Bibis tid - 1930-talet - med sin trädgård och allén, som delvis finns kvar idag.

Nu skulle den stora förändringen komma. Den nya storkommunen Upplands Väsby köpte Vilunda 1955 och sålde en del till HSB,

bli början till den nya villastaden Väsby.

Sven Lidman med familj kom så in i bilden. Han köpte alltså den avstyckade herrgården av Tamm 1929 och bodde där med familjen i 12 år.

Överingenjören Bertil Starck köpte gården 1941 - han var då chef för Svenska Metallverken i Väsby.

En ny epok i Vilundas historia hade börjat. Kommunen behöll själva herrgårdsbyggnaden som en högberg disponerad av musikskolan. Där fick eleverna lära sig spela i en klassisk miljö med seklers tradition bakom.

Allan Andersson (*artikel i repris från medlemsbladet 1989*)

Ur Göran Strömbecks noteringar

Fresta by och klockarbostället
Tidsbilder från kyrkoberde Aschaneus tid

Kyrkans skyddsområde

Ärkebiskopen gick med på Aschaneus' förslag att det borde avdelas "fria platser" runt kyrkan genom överenskommelse med bonden i Fresta by, och han beordrade därför "om äntlig syn" mellan kyrkan och Eriks Jönsson.

Denna syn hölls den 7 maj eller fjärde söndagen efter påsk 1626. Som deltagare hade Aschaneus kallat 2 nämndemän, kyrkvårdarna i Hammarby, kyrkvårdarna i Fresta, socknarnas sexmän samt "av krigsmännen" Mickelsson i Skoby.

I förrättningens början slogs det fast att Erik Jönsson "haver alltid, i sin tid, här till dags trädit, brukat och sått så när inpå kyrkogårdsmuren, att ingen kan eller får gå emillan kyrkogårdsmuren och hans oppräddade och sådde åker - på västra, norra och östra sidorna - att se kyrkomuren och byggnaden till godo, mycket mindre rida och köra där fram, som det sig bör, eller binda häst där nödigt är som annorstädes finnes vara i bruk".

Märk väl: att här (utmed norra sidan) borde man få köra och rida fram, men på den tiden gick landsvägen utmed södra sidan om kyrkan.

Att det var så illa med muren på södra sidan och med stigluckan i sydöstra hörnet, berodde till en del också på, att man här red och körde. Därför borde allmänna vägen flyttas därifrån till norra sidan.

Men först och främst tog man sikte på att utmärka ett skyddsområde runt om kyrkogården på alla sidor. Skyddsområdet markerades med råstenar.

Man började vid "klockstapeln och kyrkohärbärgen" och satte upp en "hög trekant sten" vid "åkerns begynnelse". Nästa sten, "en hög fyrkant sten" blev uppsatt i

"österhörnet". Det betydde en frilagd remsa om 8 alnars bredd utmed kyrkogården på norra sidan.

Från norra "österhörnet" gick man ned mot östra stigluckan till andra hörnet och frilade på östra sidan om kyrkogården en 4 alnar bred remsa av åkern. En ny råsten, den tredje, sattes därefter upp i skyddsområdets södra österhörn.

Så var man på södra sidan där vägen gick fram och där Erik genom sin oförsiktighet hade "skadat grundvalen och muren". Här bestämdes det att Erik skulle avstå ytterligare 1 aln av åkern, så att det blev en 5 alnar bred remsa utmed muren, men i alla fall skulle vägen flyttas därifrån till norra sidan där remsan var 8 alnar bred.

Fjärde råstenen sattes upp i skyddsområdets södra västerhörn, innan man fortsatte upp till västra stigluckan och vidare tillbaka till klockstapeln. Även på västersidan gick siktlinjen så, att 3 aln av åkern avdelades till kyrkan som fri och allmän plats.

I en särskild punkt beskrevs så den nya sträckningen av vägen förbi Fresta kyrka. Vägen skulle inte längre vara på södra sidan "kyrkan till skada", utan på norra.

Från "klockarstugan i råskillnaden mellan Odenslunda och Fresta" gick den på följande sätt:

Förbi klockstapeln
Längs norr kyrkogårdsmuren
Över åkern öster om kyrkogården
Ned till bron
Förbi byn
Genom östra gårdet
Fram till Harby ägor vid Smedstorpet
Och i skogskanten vidare till Harby

Vid denna syn togs också löfte av Erik Jönsson att borttaga alla grindar på södra sidan om byn. Han förmanades dessutom att med "broar, klivstättor och gångespänger" underlätta för kyrkfolket och andra resande att taga sig över "hägnader, diken och vattusumpar".

Det var gott och väl att kyrkan hade fått ett skyddsområde och att Erik i Fresta hade bekvämat sig att avstå markstycken till det,

men det betydde inte att klockaren fått något för sig.

Forts. i nästa nummer.

Sjung kamrater

År 1934 väcktes inom Kungl. Musikaliska Akademien förslag om, att utarbeta en sångbok för krigsmakten, och följande år kunde en av akademien tillsatt kommitté framlägga manuskript till en dylik sångbok, vilken emellertid aldrig kom att vidarebefordras till tryckning. Akademiens dåvarande sekreterare, professor Olallo Morales, utarbetade fördenskull ett nytt manuskript i samråd med musikdirektör Emil Carelius. Detta förelåg färdigt samtidigt som beslut hade fattats, att försvarsstabens bildningsdetalj skulle utgiva en sångbok avsedd att kostnadsfritt tillhandahållas personalen vid krigsmakten. Manuskriptet ställdes då till bildningsdetaljens förfogande och har nu utgivits i slutgiltigt utarbetat skick.

Så står det på en av de första sidorna i sångboken "Sjung kamrater!" Det exemplar jag har är tryckt 1941, så antagligen var det inte den första upplagan. Boken är grå med blå rygg, omfattar 160 sidor i storlek 13 x 9 cm, lagom att ha i bröstfickan, skulle jag tro.

Vad tyckte man att krigsmakten skulle sjunga? Bak i boken finns en innehållsförteckning: längst fram finns 14 sidor Fosterländska sånger, inlett med "Du gamla, du fria." Därpå följer 7 sidor Psalmer, bl.a. "Vår Gud är oss en väldig borg" och "Bevare Gud vårt fosterland."

Sedan följer Hembygdssångerna, som omfattar sånger om de flesta av våra landskap och breder ut sig på drygt 40 sidor, och därpå kommer en klase Folkvisor, inledt

med "Dalvisan" och "Kristallen den fina". Vad gäller folkvisorna, har man begränsat sig till 7 sidor.

Marschsångerna kommer härnäst, de löper mellan sidorna 68 och 107. Det är visor med fart och kläm, såsom "Albertina" eller "Där byggdes ett skepp uti Norden", "Björneborgarnas marsch", "Bohus bataljon" (belönad med 1:a pris i I 17:s pristävlan om marschvisor, särskilt noterat), "Engelbrektsmarschen", "Karlsborgsvisan" och andra.

Nästa avdelning är Lägersånger. Där återfinns "Hottentottarnas morgonbön", "Joachim uti Babylon", "Jungman Jansson", "Mor, lilla mor", och visan om Mellbom.

Sångboken avslutas med kanon, "Broder Jakob", "Fru Musica", "Morgonsolen", "Upp, kamrater" m.fl.

Till alla texter är det noter och allra sist i boken finns "Något ur allmänna musikläran", förklaringar till tonart och takt och benämningar på olika tempo m.m. Hur mycket en sådan här sångbok användes har jag ingen aning om. Sjöng man ur den på logementen de kalla krigsvintrarna 1940 - 41 och var dessa visor till glädje och tröst under enformiga kvällar?

Den sångbok jag har, är gulnad och trasig i ryggen, men jag förmodar att det mera är tidens tand som satt sina spår, snarare än flitig användning, men vad vet man?

Inga Lisa Gustafsson

I BACKSPEGELN

Runsafilmer i ladugården

”Från Rom till Runsa och tillbaka” var rubriken på det föredrag som utannonserats

till den 16 februari. På grund av sjukdom fick föredraget ställas in och i stället visades två filmer från 2010 och 2011 om utgrävningarna på Runsa.

En av filmerna heter ”Runsa - fornborgens gåta” och båda har visats på TV i programmet ”Vetenskapens värld”. Filmerna visar utgrävningar och intressanta fynd som gjorts på platsen, även i runsaborgens hamn. Runsaborgen är den största fornborgen i Sverige och har kanske inte varit en försvarsanläggning utan mer ett härskarresidens. Liknande anläggningar finns på flera ställen i Europa. Gåtan är kanske ännu inte helt löst - fortsättning kan följa.

Som kompensation för det uteblivna föredraget bjöd hembygdsföreningen publiken på kaffet.

Inga Lisa Gustafsson

Årsmöte 2014

Hembygdsföreningens ordförande, Kjerstin Björkman, inledde med att tända ett ljus och anbefalla en tyst minut för de medlemmar, som gått bort under det gångna året. Därefter öppnades mötet. Ann-Marie Rosén val-

des till mötesordförande. Kassör Inger Nyström redogjorde för bokslutet och berättade om den arbetsmätning, som gjorts av styrelse och andra funktionärer för hembygdsförbundets räkning.

Verksamhetsberättelse, bokslut, verksamhetsplan och budget godkändes och lades till handlingarna. Styrelsen beviljades också ansvarsfrihet för det gångna räkenskapsåret.

Ordförande liksom samtliga styrelsemedlemmar, vars mandattid gått ut, omvaldes. Ulla Ekengren invaldes som ersättare (nyval). Revisorerna omvaldes. Börje Thörn valdes till revisorssuppleant och gick därmed ur valberedningen. Fullständig förteckning över styrelse m.m. finns på Hembygdens baksida.

Årsmötet beslutade att medlemsavgiften ska vara 150:- för enskild medlem och 300:- för juridisk person per år fr.o.m. 2015.

Mötet avslutades och efter kaffet berättade Alf Engström på sitt oefterhärmliga sätt om bäckhästen, näcken, maran, skogsräet, bortbytingar och annat ur svensk folktro och avslutade med ett stycke ur nordisk mytologi, Trymskvida.

Inga Lisa Gustafsson

Hembygdsföreningen på seniormässa

Hembygdsföreningen deltog i årets seniormässa, som hölls i Messingen den 27 februari. Man hade sedvanlig skriftlig och muntlig information och det gavs många tillfällen till

givande samtal med mässbesökarna.

Inga Lisa Gustafsson

Årsmötet Stockholms läns hembygdsförbund

Länsförbundets årsmöte löpte av stapeln 29 mars. I år var platsen Siggesta gård på Värmdölandet. Arrangörer var föreningarna inom Värmdö kommun: Värmdö Skeppslags fornminnesförening, Gustavsbergs Vänner, Ingarö hembygdsförening, Strömma hembygdsförening, Föreningen Skärgårdsmuseet Stavsnäs och Föreningen Möja hembygds-museum.

Efter välkomsthälsningar av Lars Dahlberg, ordförande i Värmdö Skeppslags fornminnesförening, pratade Siggesta gårds nuvarande ägare, finansmannen Olof Stenhammar (grundare av OM/OMX m m) om kommunen och Siggesta gård och på ett personligt sätt om delar av sitt liv.

Från Upplands Väsby deltog Kjerstin Björkman, Barbro Fredriksson och Klas Lundkvist.

Mötesordförande Monica Pettersson, kommunstyrelsen ordförande i Värmdö, ledde mötesförhandlingarna på ett smidigt sätt. Christina Pettersson omvaldes som ordförande. Nyinvalda i styrelsen blev Ingrid Ström-Billing, Djurholm och Monica Boye-Möller, Järfälla. Medlemsavgiften till länsförbundet höjdes med 2 kronor, en höjning från 12 till 14 kronor.

Länsförbundets hedersdiplom för föredömlig och värdefull insats i hembygdsrörelsen delades i år ut till fyra personer: Christer Hillerström, Värmdö Skeppslags Fornminnesförening, Gun Höglind, Sotbolms Härads Hembygdsförening, Lars Morén, Edsbro Hembygdsförening och inte minst till vår egen ordförande Kjerstin Björkman. I nominering av Kjerstin till utmärkelsen framhölls bland annat:

”...har starkt bidragit till en levande förening både internt och gentemot kommunen och omvärlden. Med värdefulla erfarenheter från idrottsrörelsen är inget arrangemang för stort för Kjerstin. Inte minst i

samarbetet med kommunen då det gäller nationaldagsfirandet så är hon en drivande och sammanhållande kraft.”

Priset som årets hembygdsförening inom länet gick till Ingarö Hembygdsförening.

I anslutning till årsmötet fanns tre rundturer att välja på. Vi hade valt den som besökte Strömma Hembygdsförening, Skärgårdsmuseet i Stavsnäs by och Djurö 1600-talskyrka. I församlingsgården fick vi till sist efterlängtat eftermiddagskaffe.

Klas Lundkvist

Mottagarna av Länsförbundets bedersdiplom: Christer Hillerström, Värmdö Skeppslags Fornminnesförening, Kjerstin Björkman, Upplands Väsby Hembygdsförening och Gun Höglind, Sotbolms Härads Hembygdsförening. Den fjärde diplommottagaren Lars Morén, Edsbro Hembygdsförening var inte med på årsmötet.

Foto: Klas Lundkvist

Kulturvandring i stationsområdet

Den 30 mars genomförde hembygdsföreningen ett extrainsatt program med anledning av det nyligen av kommunen framlagda förslaget till planprogram för det s.k. Väsby Entré - stationsområdet.

Klas Lundkvist ledde vandringen och berättade vilka kulturhistoriska värden och landskapsvärden, som finns i området runt stationen.

Inga Lisa Gustafsson

En plats och dess förvandling

Hittade några fotografier i mitt album, tagna en lördag 1959. En genuin Väsbybo, har öppnat torghandel, i vad man då gärna kallade "centrum". Affärerna med färska grönsaker visade sig gå bra, för människorna gillade att köpa färska primörer. Den som stod för iden var Gunnar Andersson, mera känd som "Luta". Eftersom det kom mycket folk och handlade så blev jag tillfrågad om att hjälpa till. Jag låg på den här tiden i lumpen och nappade gärna på förfrågan. Det var jättekul att expediera alla kunder, för de flesta som handlade var så positiva till denna ny-modighet som nu kommit hit. Bakom disken stod naturligtvis Gunnar men även hans fru, Anna-Stina. Hon brukade komma ner lite efter att vi öppnat och då hade hon med sig kaffe och härliga smörgåsar som blev dagens lunch. Jag glömmer aldrig hur gott det smakade!

peringsaffär mitt emot. En affär med moderna herrkläder i Väsby, var nytt och lite fint, på den tiden. Där inryms nu en restaurang.

På 1940 talet (det är så långt bakåt i tid som jag minns platsen) låg det, tyckte jag då, en stor "träkäk" där det bodde flera familjer. Efter huset, om man fortsatte färden österut, alltså mot nuvarande centrum så fanns det bara stora gården som slutade vid grusgroparna (nuvarande idrottsplats) innan man nådde fram till Glädjen och Uppsalavägen. Det gick ett par grusvägar över dessa gården, och jag åkte ganska många gånger på dessa, för min mormor och morfar bodde i, det man kallade, "Grusgropsvillan". Den låg exakt där Statoil och hamburgerrestaurangen nu ligger. Hade även en kusin som bodde i det så kallade "kapellet". Vi hälsade på dem ganska ofta.

Anna-Stina pratar med och expedierar en kund. I bakgrunden t v syns några hus på Björkvallavägen.

Platsen jag talar om är nuvarande Centralvägen 7, där Swedbank ligger. Korsningen Centralvägen-Kvarnvägen alltså. När vi "torgade" där så fanns Lindgrens herreki-

I skriften "Så byggdes Väsby" av LG Ahlqvist och Lena Lönnqvist kan man både se och läsa om "träkäken" som jag tidigare nämnt. Det var Samskolan (som den kallades

"Luta", Anna-Stina och en kund.

i folkmun) byggd 1904. Byggnaden tjänstgjorde, efter skolan, får man förmoda, (min anm) även som bostad, telefonstation och matservering för arbetarna på Metallverken. Även en period med snickeri fanns i huset nämner författarna. Jag minns, att i min ungdom, bodde där en familj Maxe och en annan vid namn Taxen, innan huset revs 1954.

Jag hade för övrigt ingen koll på var och hur folk bodde i Väsby men som liten grabb var vi på vårarna nere vid ån och snarade nors, en ca 20 cm lång fisk som leker om våren i rinnande vatten. I våra insjöar är det en relik från Baltiska issjöns tid. Det är en laxfisk.

Men åter till folket och familjen Maxe. Att jag minns dem och var de bodde beror på att man utöver nors även snarade asp (*Aspius rapax*) i ån. En asp kan bli över 1m lång och väga över 12 kg. En sådan fisk kunde vi knattar inte fånga men det kunde Maxe och därför var jag lite imponerad av honom och visste därför var han bodde. Om det var pappan el någon av sönerna som tog upp fisken vet jag inte. Men snacket gick oftast här: "Maxe fick 3 aspar i går kväll", eller liknande.

Aspen och norsen leker än i dag varje vår i Väsbyån och jag kan rekommendera alla att en vårkväll gå ner till ån och titta på detta skådespel. Detta är unikt, och inte nog med dessa fiskar, ån rinner ju åt norr! Om vi tänker oss den här platsen (Centralv. 7) tusen år, eller mer, tillbaka så kunde man kanske åka båt här. Vi har ju ett vikingaskepp i Väs-

by som visar hur högt vattnet tidigare nått. När så vattnet drog sig undan och vi bara fick ån kvar var platsen förmodligen bördig åkermark som så småningom (i vår tid) blir bebyggd med denna samskola som utnyttjats på så många olika sätt. Efter rivningen av huset, står tomten tom några år, men då dyker "Luta" upp med sin idé, och använder marken. Han vill prova på om Väsbyborna är redo för torghandel. Det pågår ett par år innan

*"Luta", Anna-Stina med kunder.
I bakgrunden Metallverken.*

han övergår till annat. När han slutar fortsätter en annan "gammal" väsbybo med torghandeln, nämligen "Kele" Johansson och hans far. Nu hade platsen under några år blivit etablerad som torgplats, vi är då inne på 60-talet, så det var säkert ganska naturligt att fortsätta på samma plats. Det var som man brukar säga "krattat i manegen".

Expansionen av Väsby C fortsatte, (som vi alla vet) och platsen, där vi 1959 stod och sålde grönsaker, skulle förtätas och moderniseras. Ny väg dras fram och stora hus för bostäder och affärer skulle byggas. Resultatet kan vi alla beskåda i dag.

Det är ganska kul att tänka tillbaks på denna plats och dess förvandling. Huset med Swedbank i bottenplan, Centralv 7, och de boende, som nu tagit marken i besittning, kommer säkert att finnas kvar i många år, så nu kan "platsen" få vila i ro. Eller???

Text Kurt Frihammar tillika foto.

Om Kolartorp och Kyrkstigen

Erik Gustaf Jansson hette en yngling från en jordbrukarfamilj i Rasbo. Han tyckte bättre om skogen än om jorden och utbildade sig därför till skogvaktare. Sin första anställning hade han på ett gods i Vrigstad i Småland. På godset arbetade en flicka från Västergötland, Anna Matilda Persson, som jungfru. Gustaf och Anna blev fästfolk och ville gifta sig, men på gården ville man inte ha äkta par anställda, så Gustaf såg sig om efter arbete någon annanstans. Han såg en annons om en anställning som skogvaktare vid Edsby gård, sökte och fick platsen 1898.

nens plikter hörde att driva in skatt, vilket Gustaf Jansson gjorde genom att per cykel göra hembesök. Kunde den skattskyldige inte betala vid besökstillfället, så skickades någon av skogvaktarsönerna att hämta pengarna senare.

Anna åkte ibland in till Stockholm och sålde skinn från hare, räv och mård. En gång kom hennes svärmor, Gustafs mamma, och hälsade på i Kolartorp. Hon hade åkt tåg från Rasbo och hållit för ögonen hela tiden resan varade, hon tyckte att tåget gick så rasande fort.

Gustaf Jansson. Foto: A. Larsson, Uppsala.

Anna Persson. Foto: A Wiklund, Nässjö.

Gustaf och Anna flyttade in i skogvaktarbostaden vid Kolartorp, gifte sig och fick efter hand fyra barn: Einar, Gustaf, Karin och Sven, som alla gick i Eds skola.

Till bostället hörde ladugård och där hade man höns och en eller två kor för att få ägg och mjölk. Ladugården var Annas område, Gustaf gick aldrig in där. Vid sidan av skogvaktarsysslan var Gustaf Jansson fjärdingsman, med rapporteringsskyldighet till prästen i Ed varje vecka. Till fjärdingsman-

Så berättar Maj Andersson om sina farföräldrar, Gustaf och Anna. Maj har fortfarande adress Kolartorp, även om hon inte bor i det hus som var skogvaktarbostaden. Maj berättar också att hon på 1980-talet gick med sin farbror Einar på kyrkstigen, en stig som han gått tusen gånger och kände varje sten och krök på. De startade från Eds kyrka och kom strax till Barlachs sten, en sten som den lusige gårdsfarihandlaren Barlach brukade ligga och ta en stunds vila på.

Därefter går stigen över slät hållmark och så bär det brant ner till "Rännilen". På 1980-talet var det bara en torr fåra kvar, men i Einars barndom porlade klart och drickbart vatten fram även de hetaste somrar. Sedan är de framme vid runblocket, med vacker text på två sidor, mycket beundrad av Einar.

Vi stod stela av skräck, igen av oss kunde simma. Efter en sekund flöt mössan upp och efter ytterligare några sekunder dök Verner upp vid sidan av "bryggan", kravlande sig i land. "Hur kunde du klara dig?" frågade vi. "Jag gick på botten," svarade Verner. Vi hjälpte honom av med kläderna, vred ur

Skogvaktarfamiljen Jansson vid Kolartorp på yngste sonen Svens dopdag 1911. Fotograf okänd

Stigen fortsätter högt över Edssjöns vatten och sedan bär det neråt till "Stigsudde" och "Braxenberget", som inte är något berg utan ett stort flyttblock som bildar en brygga rakt ut i sjön. Nu berättar Einar ett barndomsminne: En stormig, råkall aprilmorgon var Verner Brundin, Harald Wiberg och jag på väg till skolan. När vi passerade Braxenberget höll isen på att bryta upp. Stora isflak seglade förbi och fastnade ibland. Vi såg genast att här fanns saker att uträtta. Upp i skogen efter varsin stång och sen långt ut på "bryggan" och när det kom ett isflak satte vi fart på det så att det dansade vidare ner mot "Uggleviken". Verner satte sin stång mot ett flak och pressade på. Då brast den ruttna slanan och han störtade med huvudet före ner i bråddjupet.

vattnet och gnodde honom på kroppen med den kalla skjortan, sen tog han på sig alltihop igen. I stället för att vända om hem och byta, chansade vi på att springa till skolan, där Verner hade sin plats nära den stora järnkaminen. Han undgick upptäckt och när skoldagen var slut var kläderna rätt torra.

Einar berättade flera barndomsminnen. Hans far var ju skogvaktare i den här skogen, en del av en urskog som vid sekelskiftet 1800-1900 sträckte sig ända ner till Stäket vid Mälaren.

- "När jag var fyra år fick jag följa med min far på jakt i skogen", sa Einar. "När jag var tio år fick jag gå och jaga själv och när jag var tretton år sköt jag min första älg. Jakten var ju en del av skogvaktarens arbetsuppgifter - vi sköt tjäder, orre, hare och älg och allt skulle levereras till herrskapet (von

Rosen-slakten) i "slottet", en herrgårdsliknande byggnad nära kyrkan. Mård och räv fick vi behålla själva".

Och så sa' han, att det här var Carl Jonas Love Almqvists marker - här rörde sig en gång den svenske författare, som kanske mest av alla har visat hur nära svenska folket står sina marker.

Efter en stund var vi framme vid gårdesgården, som skiljer skogen från ången och

här delar sig skogen nu som i den gamla tiden till de tre bosättningarna Bisslinge, Svar-tinge och Vällsta och vi tog av mot Kolar-torp. Einar hade än en gång vandrat på sti-gen som var hans skolväg en gång för länge sedan, slutar Maj sin berättelse.

Maj Andersson berättade för Inga Lisa Gustafsson

Minnen från Väsby-Nytt

En höstdag 1960 gjorde undertecknad sin entré på "redaktionen" till Väsby-Nytt, d.v.s. ett litet rum i David Ljungströms villa.

Det var egentligen ett äventyr att kasta sig ut från en väletablerad anställning på en rikstidning för ett kristet samfund till högst osäkra förhållanden på en spirande förortstidning.

Den vänlige, begåvade, men högst bohemiske David Ljungström, f.d. pastor i Väsby missionsförsamling men vid mitt tillträde läroverksadjunkt, gjorde sitt bästa för att introducera mig i det då ännu så idylliska samhället, som dock tyvärr snart skulle börja angripas av "elephantiasis".

Det var som att komma i beredda garnningar. Så fort man nämnde att man kom från "bladet" var det öppna dörrar på en gång. Folk tyckte tydligen att det var något privilegierat att få figurera i det f.d. församlingsbladet med dess exklusiva, glättade papper i A4-format.

En prenumerant berättade, att det bladet behandlade man inte som en vanlig "blaska", utan sen man läst det från "pärm till pärm" lades det försiktigt in i bokhyllan bland de föregående numren. Det var kanske därför något extra vågat av mig att "profanera" den och göra om den till vanligt tabloidformat och tryckt på vanligt tidningspapper.

David Ljungström tände emellertid på min idé, som innebar att vi fick snabbare nyhetsförmedling, trots att tryckningen skedde

24 mil bort, i min gamla hemstad Skänninge. Även om nu de tekniska landvinningarna de senaste åren gjort jättekliv framåt, har t.ex. inte postkommunikationerna förbättrats utan tvärtom.

Vad sägs t.ex. om att bortåt midnatt kunna traska ned till järnvägsstationen och posta sitt digra manusbrev till tryckeriet långt borta i den trygga förvissningen om att det dagen därpå verkligen hade kommit fram.

Inte mindre anmärkningsvärt var det att tidningen, som trycktes på torsdagen, redan morgonen därpå fanns i brevlådorna hemma hos prenumeranterna, t.o.m. med senaste nytt från dagen innan.

Det var intressanta och lärrika år i Upplands Väsby. Man fick en oerhört stor kontaktyta och många, fina, bestående vänskapsband knöts.

De största nyhetskällorna var förstas de kommunala institutionerna, industrierna, näringslivet och alla de blomstrande föreningarna, som man ju efter bästa förmåga sökte spegla och göra rättvisa.

Men nog kände man sig förstas lite bortkommen och tafatt på IKÅ:s mannekänguppvisningar, varför jag snart nog lyckades få en duktig hemmafru att hjälpa mig med den detaljen.

En annan förnämlig medarbetare var skribenten bakom vinjetten "Gunillas funderingar". Hennes satir och småroligheter väckte stark genklang hos läsarna. Senare kunde

vi höra hennes röst i radio under rubriken "Kropp och själ".

Sporten var också ett område där jag kände mig lite handikappad. Den avdelningen sköttes emellertid till större delen av David Ljungström.

Lite mer hemmastadd var jag i de kulturhistoriska sammanhangen. En stimulerande bekantskap för mig i detta hänseende blev Hugo Sabel, som introducerade mig i traktens förhistoria, som han behärskade till fullkomlighet. Den "bacill" som han smittade mig med, har jag aldrig blivit fri från. Kontakten med hembygdsföreningen blev också mycket stimulerande.

På tal om kultur - nog var det en inspirerande uppgift för Väsby-Nytt att dra igång aktionen för att som kopia få tillbaka en runsten från Eds kyrka, som på 1600-talet skänktes till England och hamnade i Ashmolean Museum i Oxford. Genom många bidrag och välvillig hjälp från olika håll lyckades vi med uppgiften.

Runstenskopian i stigluckan vid Eds kyrka.

Det var en stor dag för mig, då jag något år efter min avflyttning fick avtäckta den fina och naturtrogna kopian, som nu sitter inmurad i stigluckan till Eds kyrka. Där berättar den ännu efter tusen år om Edsborna Sven och Tore, som hade varit i Grekland på vikingafärd.

Att originalet väl vårdas i Oxford fick jag belägg för vid ett besök där för en del år sedan. Naturligtvis var det med stort intresse jag ville studera stenen, men då jag lade min hand på dyrgripen, rusade en vakt fram och stoppade mig. Det kändes faktiskt lite snopet. Jag kom mig inte för att berätta bakgrunden till mitt närgångna intresse.

På jakt efter nyheter hade man förstås ofta anledning att söka sig till kommunalkontoret, som då var inrymt i ett vanligt hyreshus vid dåvarande torget, senare kompletterat med provisoriska paviljonger i takt med den obehagliga expansionen.

Man kände sig alltid välkommen i dessa "maktens korridorer", och särskilt minns jag den alltid vänlige och tillmötesgående kommunalkamreren Per Wiklund och hans medarbetare, som gjorde allt för att underlätta en vetgirig reporters "snokande" i kommunala handlingar, vilka ibland kunde resultera i nyheter som t.o.m. slogs upp av drakarna i huvudstaden. Då kände man sig belåten som tidningsman.

Också på polisstationen blev man en ofta förekommande "kund" och jag fick många goda kontakter bland polismännen, vilket naturligtvis hade stor betydelse ur nyhets-synpunkt.

Att det i ett litet samhälle kunde få sina konsekvenser att skriva om mer eller mindre ljusskygg verksamhet blev jag medveten om en dag, när en stor, kraftig karl uppenbarade sig i dörröppningen till den minimala redaktionslokalen, där det inte fanns någon möjlighet till reträttväg.

Han undrade om det var jag som skrivit en viss sak som berörde hans son. Jo, det kunde jag ju inte neka till, men genmålde att det ju hade stått att läsa i stockholmsdrakarna. Mannen ifråga framhöll emellertid, att det var stor skillnad mot att få historien serverad i ett lokalblad, vars läsare snart kunde lägga ihop ett och ett och räkna ut vem det var, trots att inget namn eller närmare detaljer var nämnda. Vederbörande var dock inte mer uppbragt än att han strax därefter

deltog i en av de många kulturhistoriska vandringer, som tidningen tillsammans med Hugo Sabel brukade anordna.

Trots många goda medarbetare var det emellertid ingen sinekur att ansvara för att det varje vecka kom ut en tidning – mer eller mindre mättad med värdefullt innehåll. Sammantaget var det dock värdefulla och lärorika år, som jag gärna ser tillbaka på.

Vid återbesök i Upplands Väsby konstaterar jag dock med sorg i hjärtat, att det blir

allt svårare att orientera sig i samhället. Som väl är finns emellertid Richard Erikssons affär och järnvägsstationen kvar som viktiga riktpunkter. Annars har förändringens vind med förödande kraft gått fram över det en gång så intima och idylliska industrisamhället – till glädje för vem, kan man fråga sig?

Olle Lorin

Skrivklåda och idétorika

Jaha, här sitter jag nu med lust att få till några rader, trots att jag känner mig helt tom i skallen, när det gäller att finna ett lämpligt ämne att skriva om. Det är väl bäst att låta tankarna gå och eventuella idéer fara förbi, ungefär som när den sömnlöse om natten räknar får som hoppar över en gårdsgård.

Genom fönstret ser jag att man sprutmålar ekonomibyggnaderna med Falu rödfärg i vår ångermanländska granngård. – Då kommer jag plötsligt att tänka på ett par originella personer, som passerat revy i mitt liv och som båda varit förknippade med just Falu rödfärg. Den ene var "Slöjdar-Kalle" från Vallentuna. Han var, som namnet antyder, en slöjd- och byggkunnig karl som på 1930-talet brukade anlitas av folket i Vallentuna och Hammarby socknar, när det gällde bygghet av olika slag.

"Slöjdar-Kalle"
Teckning: L-E Jansson

I det här fallet, försommaren 1930, skulle man måla om alla byggnader på Dyvinge gård, såväl mangårdsbyggnaden som alla

ekonomibyggnader. Detta skulle utföras inför den syn, som skulle förrättas på gården senare på året med dess ägare baron de Geer i spetsen för synförrättarna.

Man använde inte begreppet att måla husen, utan man rödfärgade dem med äkta Falu rödfärg, en biprodukt från Falu koppargruva som genom århundraden stått för kulören på husens ytterväggar i många gårdar och byar i vårt avlånga land. På den tiden var det manuell strykning med en grov, rund pensel, benämnd "hornsugga" som gällde vid rödfärgning. "Hornsuggan" hade fått sitt namn av att dess skaft utgjordes av ett lätt krökt bockben som låg rätt i handen, när man strök de grova, ohyvlade bräd- eller stockvirkesfasaderna med färg.

Falu rödfärg fanns att köpa färdigblandad i stora laggkärl, tunnor. Många föredrog dock att koka sin egen färg, en blandning av färgpigment och vatten med en tillsats av råg- eller vetemjöl, allt efter råd och lägenhet. Linolja förekom knappast i den färg som ströks på ekonomibyggnaderna. Däremot kunde man eventuellt kosta på sig den lyxen, när det gällde mangårdsbyggnaden.

Det var sammanlagt åtskilliga kvadratmeter ytterväggar på gården som skulle rödfärgas. Jobbet måste gå undan så att man inte hamnade i kollisionskurs med höbärgningen, som normalt började kring midsommar-

helgen. Av den anledningen så utökades den manliga arbetsstyrkan på gården med någon eller några man utifrån kommande.

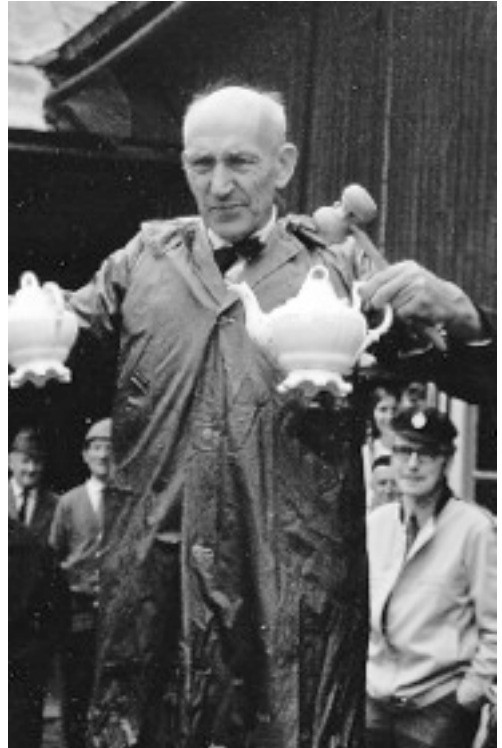
”Slöjdar-Kalle” var en sådan extra arbetskraft, som kom in och utökade arbetslaget inför rödfärgningen. Han var en magerlagd, senig person med ljust, rödligt hår under den stora slokhatten han bar. Dessutom var han utrustad med en lång, yvig, rödgul slokande mustasch, som hängde ner på båda sidor om överläppen, vilket bidrog till att han alltid såg bekymrad och ledsen ut, trots att han egentligen var en glad och livad person i det dagliga umgänget med folk.

Jag minns när han vid ett tillfälle avslutade middagsmåltiden med rabarberkräm och mjölk vid det stora slagbordet i gårdens kök tillsammans med de övriga karlarna på gården. Kalles sista åtgärd efter avslutad måltid var då att omsorgsfullt suga de yttersta mustaschspetsarna fria från den kräm och mjölk som råkat hamna där, innan han reste sig från matbordet, satte på sig sin av rödfärg rödprickiga stora slokhatt och återgick till rödfärgningen från sin höga position på en av de stora stegarna, som stod resta mot ladugårdens och logens väggar.

Apropå Falu rödfärg, när mina föräldrar nått lagstadgad pensionsålder så flyttade de ut från storstaden till en bostad i Hedesunda på gästrikesidan av Dalälven. Där kom de snabbt in i en ny, trivsamt bekantskapskrets. En speciell profil bland de nyfunna vännerna var Karl Brundin, ”Krapp-Kalle” eller ”Krappen”, som han kallades efter sin fädernegård i Hedesunda.

Kalle var egentligen tapetserare till professionen. Han drev sin verksamhet i en liten verkstad i Hedesunda. Där renoverade han möbler; stolar och soffor som behövde nya stoppningar och han tillverkade även en typ av väggskåp av helt egen design.

Utöver tapetserarverksamheten så drev ”Krapp-Kalle” även en auktionsfirma. Dess lagerlokal låg i en gammal loge i en av gårdarna i byn Bäck, i grannskapet av mina föräldrars hus.

”Krapp-Kalle” i auktionstagen.

Foto: L-E Jansson

När han höll sina auktioner, hemma i Hedesunda eller längre ut i byarna, så fungerade Kalle själv som en mycket kunnig, driven, humoristisk och populär auktionsutropare. Var än Kalle höll sina auktioner så kom folk gärna dit, ty de visste att här blev det livat, när Kalle kom igång och växlade sina olika auktionsutrop med glada historier och skrönor.

”Krapp-Kalle” Brundin anlätades även av staden Gävle som historieberättare. Dessa framträdanden inför publik gjorde han sommartid i Boulognerskogen och vann stor popularitet hos åhörarna, när han berättade om folk och händelser i grannskapet. Ofta var historieberättandet kryddat med en god portion av Kalles inneboende humor, vilket ytterligare förstärkte greppet om publiken. ”Krapp-Kalle” Brundin var m.a.o. en full-

fjädrad "entertainer" enligt dagens vokabulär.

Utöver ovannämnda professioner så var Kalle Brundin både litterärt bevandrad och begåvad. Han hade själv författat och utkommit med flera skönlitterära verk. Han umgicks även i litterära kretsar och var synnerligen god väl med Jan Fridegård och vännerna kring denne, t.ex. den gamle hembygdsforskaren, sadelmakaren Andersson i Bred vid Sagån.

Kalle deklamerade gärna och med stor inlevelse dikter av olika författare. Av dessa tyckte Nils Ferlin ligga honom varmt om hjärtat.

Nu kommer vi till en passus i den här berättelsen, där Falu rödfärg ingår som en ingrediens med viss betydelse för fortsättningen:

Bland "Krapp-Kalles" många vänner i Hedesundatrakten fanns en man, som var specialist inom målaryrket vad gällde sprutmålning med Falu rödfärg av fastigheter, boningshus och ekonomibyggnader. Vad karlen egentligen hette var det få, om ens någon, som visste. Men nämnde man bara namnet "Rödfärgar'n" så visste alla och envar, vem det handlade om.

"Rödfärgar'n" hade med åren lyckats driva sin yrkesutövning till ett slags fulländning. Hans verksamhetsår var av klimatologiska skäl synnerligen kort, 3-4 månader per kalenderår, om vädergudarna och meteorologerna var honom nådiga. Dessutom hade han med sin stora yrkesskicklighet och inboende känsla för snabba, goda och lönsamma affärer lyckats nå god vinst vid snart sagt varje affärsuppställning. Inte för mycket pappersexercis, utan snabba beslut och snabbt, bra utförande av arbetsuppgiften ingick som en stor ingrediens i "Rödfärgar'ns" affärsidé. Dessutom, vad gällde begreppen bokföring och kommunikation med skattemyndigheterna, hade han med åren minimerat dessa till knappt förnimbara.

"Rödfärgar'n" slet hårt under de fyra månader som det nordiska klimatet medgav.

Han kunde därför, som plåster på såren och med en trött kropp, unna sig ett gott liv under den större delen av året som inte medgav rödfärgning av fastigheter.

Med åren fann han ett sätt att rationalisera bort sådana banala göromål som vedhuggning för uppvärmning av bostaden och snöskottning om vintern, när snöbyarna ofta vräkte ner massor av snö utifrån Gävlebukten. "Rödfärgar'n" upptäckte nämligen möjligheten att likt flyttfåglarna dra söderut till den arbetsfria miljön som fanns på s.k. "lata latituder" i den varma, soliga Södern.

När han rödfärgat de sista kvadratmetrarna för arbetssäsongen så bar det nästan omgående iväg till någon turistort i Söderns goda, behagliga värme. Där kunde han som långtidsinackorderad gäst njuta av livets goda, långt borta från den snöiga Norden i avvaktan på den kommande nordiska våren, då färgsprutan med Falu rödfärg stod och väntade på honom hemma i Hedesunda.

Sedan han praktiserat denna sin nya livsstil i värmen under några säsonger så försökte nu "Rödfärgar'n" övertyga sin vän "Krapp-Kalle" om förträffligheten med att bo och njuta livet i den varma Södern. Han berättade om alla fördelar som livet där nere bjöd: sol, ljus, värme, prunkande grönska, vackra blomster och dito damer samt god mat och goda drycker, allt till en fördelaktig kostnadsbild.

Hur han än försökte motivera och övertyga sin vän Kalle om allt det goda som Södern bjöd, så ville denne inte gå in på den livsstil som "Rödfärgar'n" så varmt rekommenderade, utan han föredrog att stanna hemma i mörkret och vinterkylan och umgås med den gamla, invanda vän- och bekantsskapskretsen på hemmaplan.

Kalle brukade emellanåt skriva några rader till "Rödfärgar'n", ställde till den sydliga adress som denne befann sig på för tillfället. Jul- och nyårshälsningar brukade det också bli.

"Rödfärgar'n" var synnerligen dålig brevskrivare så "Krappen" fick sällan eller aldrig

en enda rad som svar på sina brev. Utom vid ett tillfälle, då det damp ner ett julkort i "Krapp-Kalle" Brundins brevlåda. På kortet stod följande kärnfulla ord formulerade:

"Hej Kalle!

Här är rena Paradiset.

SÄLJ SOFFAN Å KOM HIT!

God jul önskar "Rödfärgar'n"

Nu är både "Krapp-Kalle" Brundin och dennes gode vän "Rödfärgar'n" gångna ur tiden. De var båda mycket speciella personligheter, var och en på sitt sätt. Den förre kan

sägas ha varit en mångkunnig man med stor förmåga att genom livet på ett trivsamt och oförargligt sätt "hålla låda" inför en församlad och road menighet.

Den andre var en god och glad speciell yrkesman med stor förmåga att genom åren "hålla färgen" inför menighet och myndigheter i fler än ett avseende.

Lars Erik Jansson

Bordsrim

Förr läste man alltid en bön före och efter maten. Ibland tröttnade husfolk och barn på det och hittade på en annan slags vers i stället, t.ex.:

Tack för maten, den var god
den ger hälsa, kraft och mod.

Tack för maten, den var god
sjutton svimma, resten dog.

Gud vare lov och pris
nu är jag mätt som en gris.

Risgröt är vår bästa mat
därför har vi stora fat.

Gud vare lov för mat
nu åt jag opp både tallrik och fat.

Tack för maten
jag har själv betalt 'en.

Läsarna kan säkert flera själva och ni får gärna höra av er med dem till Hembygdens redaktion, som gillar folkpoesi.

Inga Lisa Gustafsson

Almqvistaren

Ack, ack idag
jag är så omätligen usel, eländig och svag,
att ej jag kan stå på ett endaste ben,
mycket mindre på två -
Hur skall det gå!

C J L Almqvist, ur Sesemana

Om 60-årsfirandet den 17 augusti 2014

I Hembygdens årsprogram framgår att Benny Johans kapell och några lokala musiker kommer att underhålla vid säsongens sista Sommarcafé i Hembygdsgården. Men sedan en tid är det bestämt att gruppen Roslagsvår med gäster ska underhålla vid denna högtidsdag. Jag kontaktade Inga Lisa Gustafsson för att klargöra litet mer om programmet. Hon ställde några frågor och jag skickade sedan bilder för att komplettera informationen. Så här ungefär blev telefonsamtalet:

- Varför kallas ni för Benny Johans kapell och ibland för Roslagsvår?

BJ: Benny Johans kom vi att kallas på 1960-talet. Vi var en grupp i Väsby som gick under namnet BENNY JOHANSSONS ORKESTER och vi spelade dansmusik - mest jazz o swing. I många år spelade vi till Midsommarfesterna vid Bollstanäs festplats. Vi anlätades av Kjerstin och Tommy Björkman. När affischerna skulle tryckas, så fick namnet JOHANSSON inte plats! Tryckaren kapade helt enkelt bort halva namnet, så det fick bli BENNY JOHANS. Och så har namnet fått leva kvar.

När vi kallar oss Roslagsvår, så spelar vi bygdemusik från Södra Roslagen. Gruppen består av folkmusikanter, som har personliga relationer och t.o.m. släktskap med äldre spelmän i området. Musiken har för oss blivit som en slags renässans och vi tycker själva att det "våras för vår egen bonnmusik", som folkmusiken kallades förr i våra trakter. När Susanne Bergman i Hembygdsföreningen ringer och frågar om vi kan "ställa upp vid Sommarcafé", så svarar jag: "Självklart, vi kommer!" men eftersom hon ringer i så god tid, så vet jag inte vilken konstellation hon vill ha eller vad jag kan ordna till - jazzigt eller folkmusik? Det blir alltså enklast att annonsera: Musik av Benny Johans kapell tills vidare.

-Du har ju jubilerat här på Hembygdsgården med oss tidigare?

BJ: Ja, jag fick uppdraget också för tio år sedan - alltså vid 50-års jubiléet. Den musik som vi spelade då var dansant svängig underhållningsmusik. Inför högtidsdagen hade jag tillverkat en Jubileumsmarsch, som framfördes och överlämnades till Hembygdsföreningen. Marschen associerar till musikledaren Helge Kinells kulturgärning och hans Ungdomsorkester, som var i full gång för då c:a 50 år sedan. Nu hänger Jubileumsmarschen inglasad och med ram på väggen i mangårdsbyggnaden - och jag känner mig riktigt stolt!

-Blir det någon jubileumsmarsch även denna gång kanske?

BJ: Jag hade väl tänkt mig en liten överraskning efter Kjerstins Björkmans hälsningstal. Så du får absolut inte avslöja något.

-Jag lovar - jag ska inget säga. Vad hade du tänkt dig? Vad kan vi förvänta oss vid detta jubileum?

BJ: Litet högtidligt ska det väl bli även denna gång så det får bli Bonnmusik från trakten med Roslagsvår och utvalda gäster - spelmän som satt sina avtryck i Väsby och fortfarande är verksamma. Programmet ska kallas Roslagsvår med Gäster. Och gästerna är inte vilka som helst: Nisse Nordström, Lars Erik Jansson och Olle Gustavsson. Inga ungdomar precis, men välkända musikanter och Väsbyprofiler - åtminstone för den äldre publiken. Och de är fortfarande aktiva spelmän! Sen vill jag gärna uppmärksamma pukslagaren Zamore! Vi står ju faktiskt på hans farstuttrappa och musicerar varje gång och som en liten hyllning till honom har jag snickrat ihop en fanfar, som kallas för Zamores Pukor. Den vill vi framföra i samband med att Kjerstin Björkman håller sitt välkomsttal. (*där förstördes den överraskningen!*)

-Det låter häftigt! Och gästerna är ju välkända för oss!

BJ: Ja, men jag vill gärna presentera dem här litet kortfattat. Mer får ni veta den 17 augusti.

Nisse Nordström

Nisse Nordström

Nisse Nordström, som har fyllt 93 år är fortfarande aktiv som spelman och efterfrågad till scenerna. Han tilldelades Zorns utmärkelse i Guld sommaren 2013 och det är den absolut finaste utmärkelse som en spelman kan få. Nordström har varit sprängare vid Dannemora gruvor innan han kom till Väsby år 1960. Här arbetade han med liknande jobb innan han anställdes inom Upplands Väsby kommun - som spelman - och han har därigenom underhållit många yngre och äldre Väsbybor. "Det var på 1960- och 70-talet som jag spelade på dagis, äldreboende, sjukhus och t.o.m. följde jag med Bokbussen" säger Nordström. Som spelman är han en kvarleva från förr och den spelstil som han förmedlar tilltalar många betydligt yngre spelmän.

Lars Erik Jansson

Lars Erik Jansson född 1927, bodde de första åren på Dyvinge gård. Sedan blev det flytt och skolgång i Fredhäll på Kungsholmen. Musiken kom tidigt in i livet och Lars Erik blev en utmärkt swingmusikant, som spelat med många storheter. I Väsby har han bl.a. spelat i Runby Hage, på Bonnlunda festplats och i Folkets Park - ingen av dessa dansbanor finns kvar längre. Bygdemusiken blev ett stort intresse liksom hembygdens gårdar

och marker, ofta före detta ska nog tilläggas, eftersom många gamla gårdar och torp har ersatts av infrastruktur och nya bostadsom-

Lars Erik Jansson

råden. Vill man veta något om gamla platser i Väsby, så får man leta i hans publikation "Geografiska namn i Upplands Väsby kommun" utgiven 2002. Lars Erik är också välkänd för sina underhållande skildringar i Hembygdsföreningens medlemsblad. Han blev riksspelman 1966 och bildade tillsammans med Göte Lindblad Eds sockenspelmän. Många egna kompositioner har han skapat, ofta med namn som associerar till hembygden. Flera har blivit populära och spritts över landet och även utomlands.

Olle Gustavsson

Olle Gustavsson, är född 1933 och kommer från Oviken i Jämtland. Där växte han upp på en mindre gård och fick arbeta med sådant som dök upp - ibland som chaufför och annat tungt arbete. Musiken hemma var viktig. Många närstående var musikanter. De flesta spelade fiol men Olle fastnade för dragspelet och fick därigenom kompa de övriga. Ibland var Jämtlåtarna kluriga så det blev att använda öronen i hög grad. Inläringen var tydlig och handfast. Till Konsum Väsby kom han 1959 för att arbeta som chaufför. På Konsumlagret sommarjobbade jag och vi fann varandra direkt i musiken. Efter någon vecka så fick vi vårt första speluppdrag - ett 50-årsfests i Njursta. Sedan spelade vi tillsammans i olika konstellationer

Olle Gustavsson

under många år. Spelmansmusiken från Oviken har alltid funnits med och låtarna har därmed inplanterats här i Väsby med omnejd. Låtarna fungerar mycket bra tillsammans med vår egen bonnmusik.

Roslagsvår

Roslagsvår är en spelmansgrupp från Södra Roslagen, som har specialiserat sig på att visa upp den lokala bygdemusiken och menar att det våras igen för de gamla, ofta okända låtarna från området. Från vänster: Benny Johansson, Marianne och Sture Möllerman, Lennart Axborn och Per-Eric Eriksson. Berit Sandström saknas på bilden. Dagen till ära är gruppen förstärkt med två andra spelmansprofiler från Väsby: Pelle Vallin och P-O Steneryd, som leder Picchus Spelmän.

Ja, det tycks bli mycket musik den 17 aug vid Hembygdsgården!
Välkomna!

Benny Johansson

Sagt och gjort av musikanter och spelmän

"Det är åt belvete för lite spelmän i riksdagen."
Spontant uttalande av den glade musikanten Per Eric Eriksson i Rydbo.

"Nyckelharpan låter som en humla i en krusbärsbuske."
Denna definition av nyckelharpan's tonläte gjordes av den uppländske riksspelmannen Ivar Tallroth.

"Jag spelar väl inte så hävligt, men jag har en sjuvävla takt."
Riksspelmannen Hans Gille Österby bruk beskrev sitt eget nyckelharpospel på detta sätt.

"Stråken, den är halva låten."
Uttalandet gjordes av riksspelman Dyrsmeds Olof Olsson, ""Pål-Olle", från Östbjörka by i Rättviks socken.

"Det är bättre att spela en enkel låt rätt, än en svår låt fel."
Sagt av spelmanen, veterinären Hjalmar Dallmer från Stora Tuna socken.

"Nu ska jag spela en låt som jag har hållit på å gjort själv."
Presentation av en egen komposition gjord av riksspelman Erik Sahlström, Tobo.

"Repetition, det är fult det."
Citrat av jazzmusikern Charlie Norman, Kungsängen.

"'n spelar fiol den här, å' jevligt bra ändå."
Riksspelman Erik Öst gjorde denna presentation av förf. vid ett tillfälle på Adelsö 1956.

"När jordiska toner e' så vackra, hur ska då inte dom himmelska vara?"
Ida i Smultrongärde uttalade detta vid ett tillfälle på 1950-talet, när hon hörde Erik Sahlström spela på sin nyckelharpa.

"Dom spelar väl på gullharpa där, kan jag tro".
Svar från Erik Sahlström på ovanstående fråga.

"Gubben började rota under å' bakom kökssoffan. Först kom där fram en emaljerad pisspotta, se'n en stövelknekt å' till sist en nyckelharpa i ett gammalt fodral."
Harald Näslund berättar om ett möte med en gammal uppländsk spelman i samband med låtuppteckning i norra Uppland.

"Den musik som spelas utanför folkmusiken är mest bara cafémusik."
Synpunkt angiven av Hjalmar Dallmer på 1950-talet.

"Förr i ti'n fanns de' en dragspelare här i byn. Han spela int' nå' fint, men han badd' bra rumm (rytm)."
Erik Viklund, skogsarbetare och musikanter i Ede by i Stöde socken, Medelpad.

"Nej, här bor ju själva fan. Nu vill jag vända och fara hem igen."
Nyckelharpospelmannen Skoglund från Norduppland reagerade så första gången han anlände till Stockholms Centralstation i början av förra seklet.

"Här Lasse, får du noter till en vals, som jag tecknat upp. Den innehåller precis så mycket pigor, drängar, brännvin och snus som en äkta Värmlandsvals ska göra."
Professor Yngve Laurells replik vid överlämnandet av ett notpapper till L E Jansson i början av 1950-talet.

"Tjena! Sitter du här på Skansen å' lilar? Förresten va' lilar du på? E' de' en Hardangerfela?"
Lill-Arne Söderberg, jazzdragospelare av rang, ställde den frågan till L E Jansson, som spelade nyckelharpa.

"Mina damer och herrar, nu spelar vi damernas tjuvdans. Själva är jag tyvärr upptagen."

Pianisten, kapellmästaren Charlie Norman informerar sin danspublik.

"Det är precis ingen idé att vara nervös."

Dragspelsvirtuosen Stefan Dahlén uttalade orden, darrande av rampfeber inför ett framträdande på estraden.

"Du e' duktig på å' köra rakt på du."

Leonard Larsson, "Viksta-Lasse", den uppländske storspelmannen och glädjespridaren fällde den berömmande repliken, när han blev skjutsad i bil på "Sala-rakan" av riksspelman Ragnar Berglund, Möklinta.

"Du förstår, jag måste ju spela in, å' ikapp alla dom nätterna som jag har stått på loket."

Den drygt 80-årige sörmländske riksspelmannen Ivar Karlsson, f.d. lokförare, gav detta svar på frågan, hur han kunde vara en så aktiv spelman trots sin höga ålder.

"Onsdag kväll kl. 19.30, dans i Backänget till Pelles dragospelstrio, som spelar modernt i bästa Duke Ellington-anda."

Affisch på en tall i Orsa i mitten av 1940-talet.

"Rolf, pojken våran, har blivit riktigt duktig på att ta ut bitar på dragspelet. Härom kvällen hörde jag att han spelade "Flickan i Peruk".

Den stolte fadern, Rickard Anderssons Ekerö, uttalade om sonens framsteg beträffande spel på dragharmonika.

"Nu pågår är det vår igen och diskepigorna blir bara vackrare och vackrare."

Kapellmästaren, trumpetaren Ove Halls i Hässleholm uttalade om vårens inträde i Skåne 1950.

"De' e' bara å' klösa på de'."

Erik Sahlströms svar på frågan: Är det svårt att spela nyckelharpa?

"De' e' mest yxa, såg å' rasp."

Erik Sahlströms svar på journalistens fråga: Vilka specialverktyg använder du vid nyckelharpsbyggandet?

"Har man bara en käpp me' några strån på, så brukar de' gå bra."

Erik Sahlström fick frågan: Vilken speciell tagelkvalitet brukar du använda, när du tillverkar harpstråkar?

Per: *"Men hör du Anders, den här låten går ju i C-dur, som jag spelar, men du spelar ju i G-dur."*

Anders: *"Jaa, joo, men de va' ju fan så nära."*

Två dalkarlar spelar gemensamt en låt, varvid detta replikskifte uppstår.

"Snällt folk det bär, dom klappar sej själva."

Hälsingespelmannen Jon-Erik Östs kommentar till de applåder han fick av publiken för sitt låtspel.

Lars E Jansson

Forts. i nästa nummer

— Illustrerade ordspråk och talesätt —

"Var sak har två sidor", sa' kärigen, vände koftan avig.

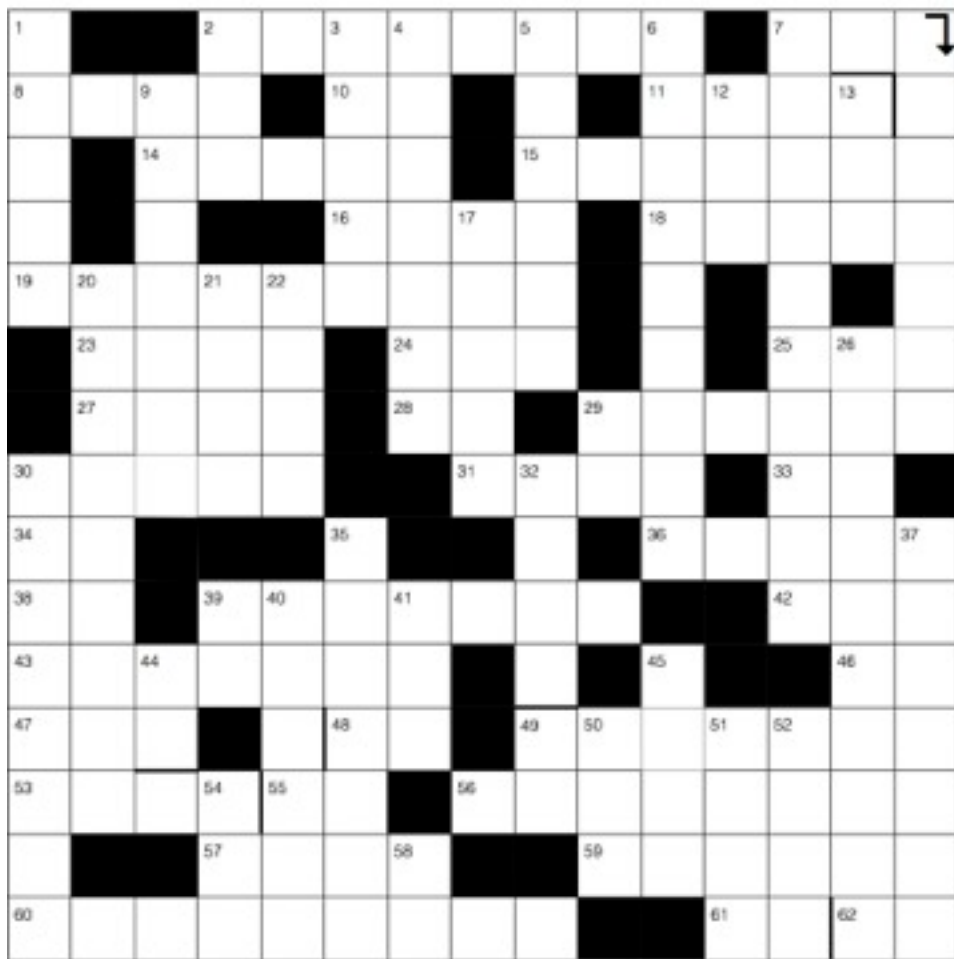
Vågrätt

2. 1917-1955 var denna bok en bestseller?
7. Väsby's sista ambuleringssäljare?
8. Namn och kan man vara i sitt
10. Tar man det gärna med
11. Olat
14. Julgrötstillbehör
15. Rens
16. Elevklass
18. Gorm den . . . . .
19. Tidigare speceriaffär i Kairoområdet
23. Era
24. Kombinera
25. Vanligt i samband med nummer
27. Signal eller fingerskydd
28. Nickel
29. Elströmstyrka
30. Gräddas
31. Den gamle
33. Pengaspel?
34. Revel
36. Vens motsats
38. På diplomatbilsskylt
39. Rådande
42. Märr
43. Sagoväsen
46. Signaturen för Idrottsbladets ägare
47. Tidningen Lands ägare
48. Träckla
49. Remarkabel
53. Grundades 1945
55. Helium
56. Stockholmspark
57. Tölp
59. Stäpp
60. Kaninfoder?
61. Kuse
62. Gauge

Lodrätt

1. Ett måste till julsinkan?
2. Sälde på sin tid militära persedlar
3. Mode
4. Gruvföretag
5. När Cykel-Josef talade om sin motorcykel, benämnde han den: min.....
6. Hästillbehör
7. Före Järnia i Väsby
9. Mask
12. Ha för avsikt
13. Fördjupning
17. Okontant
20. Bromsa upp
21. Stoppa
22. Påbud
26. Gottgörelse
29. Mått
30. Rökt strömming
32. Är en del av
35. Förnöja
37. Spanskrör
39. Styck eller stora
40. Gammalstavning på dansk stad
41. Buske med mörkröda bär
44. Dagens FN
45. Minelli
49. Tidig engelsk
50. Engelsk fru
51. Systerson
52. Illvillig
54. Gammalt mått
58. Konkurs

Korsord nr 2 2014

Konstruktör: Lennart Hedlund
 Lösningen insändes senast 10 juni till:
 Hembygden, Box 40
 194 21 Upplands Väsby
 Märk kuvertet "KORSORD Nr 2 -2014"

Vinnare korsord 1 2013:
 Mats och Annika Pettersson
 Karin Rosberg
 Anne-Marie Larsson

Lösning till korsord 1 2014

SE HIT!

Cafévård/värdinna

sökes till Hembygdsgårdens sommarcafé för tiden 25 maj - 14 september.
Caféet är öppet på söndagar kl. 13-16. Glatt humör och färdighet i kaffekokning önskvärd.

För ytterligare upplysningar och anmälan, ring till:

Ingegerd Petersson, tel. 590 347 76

eller

Berit Östman, tel. 590 820 46.

Hyr lokal med atmosfär

Upplands Väsby Hembygdsförening erbjuder Nedre Runbys LADUGÅRD till konferenser, årsmöten, kurser, minnesstunder och liknande.

Hyresansvarig ska vara lägst 30 år

LADUGÅRDEN är en handikappvänlig lokal med plats för upp till 50 personer. Tillgång till kök med utrustning för enklare tillagning av förtäring.

Diskmaskin finns ej.

LADUGÅRDEN ligger på bekvämt avstånd från Upplands Väsby pendeltågsstation

Det finns en stor parkeringsplats i anslutning till pendeltågen och närhet till ladugården. Buss 562 från pendeltågsstationens västra sida med hållplats 150 meter från ladugården.

Uthyrning

Ingegerd Peterson

08 - 590 347 76

Telefontid mån - fre

09.00 - 16.00

Fönster mot Väsby

Vinnare i Hembygdens julnummers lilla tävling "Fönster mot Väsby" blev Titti Gustafsson som hade känt igen sig i stationsområdet.

Redaktionen gratulerar!

Adressändringar

Det är viktigt att lämna adressändring för att erhålla alla nummer av vårt medlemsblad.

Varje exemplar av medlemsbladet som kommer i retur och får skickas ut ytterligare en gång med rätt adress, belastar föreningen med extra portokostnader, varför vi, som vi tidigare påtalat, inte gör några ytterligare utskick.

Givetvis finns tidningen att hämta på Hembygdsgården till exempel vid de arrangemang som hålls på Hembygdsgården och under tiden då sommarcaféerna pågår söndagar kl 13.00 - 16.00.

Medlemsavgiften 2014

Hembygdsföreningens uppdrag är att ge alla kommunens innevånare hembygdskänsla och gör det genom olika program under året, vandringar, föreläsningar, bildvisningar, guidningar, sommarcafé mm.

Till stor del "lever" föreningen på sina medlemsavgifter och kan tack vare dessa erbjuda de flesta program och arrangemang under året alldeles gratis.

Förhoppningen är att just du vill fortsätta vara medlem och ännu inte betalat din medlemsavgift, 125:-, att betala denna för att på så sätt medverka till att vi kan hålla samma nivå på våra program som hittills.

Vi ber dig att använda ditt medlemsnummer vid inbetalningen.

Med vänlig hälsning

Kjerstin Björkman

ordförande

tel.: 08 - 590 320 82.

Gör som Sigge, fika på sommarcaféet.

Upplands Väsby Hembygdsförening

STYRELSE 2014 - 2015

Kjerstin Björkman, ordförande	590 320 82
Klas Lundkvist, vice ordförande	590 936 81
Inger Nyström, kassör	590 820 93
Barbro Fredriksson, sekreterare	590 339 86
Ingerd Petersson, ledamot	590 347 76
Susanne Bergman, ledamot	590 858 84
Kurt Norlin, ledamot	590 338 38

ERSÄTTARE

Berit Östman	590 820 46
Gunilla André	590 338 34
Gun-Britt Welander	590 843 19
Roland Storm	070 7292760
Kjell Ehrnholm	590 343 62
Ulla Ekengren	073 223 13 43

MEDLEMSBLADET HEMBYGDEN

Inga Lisa Gustafsson	590 336 42
----------------------	------------

REVISORER

Ordinarie	Ersättare
Göran Sandberg	Anette Ernholm
Mats Lejdeby	Börje Thörn

VALBEREDNING

Vanja Edwinson, sammankallande	590 344 66
Kerstin Kéry	

———— Besök oss också på: www.upplandsvasbyhembygdsforening.se ————

Box 40, 194 21
Upplands Väsby

E-post

Plusgirokonto
29 81 91-8

Besöksadress:

Hagvägen 2/Pukslagargatan

info_uvhbf@yahoo.se

Årsavgift (2014) 125 :-